



Agència
per a la Qualitat
del Sistema Universitari
de Catalunya

TALLER: L'AVAUACIÓ DE LA RECERCA EN HUMANITATS I CIÈNCIES SOCIALS

Universitat de Barcelona, 28 i 29 de gener de 2010

Ponències i contribucions

Grup 2: Filologia i Traducció i Interpretació



SUMARI

Contribució

Llegir i escriure articles acadèmics en l'era d'Internet. Sara Martín, Departament de Filologia Anglesa i de Germanística, UAB.....**pàgina 3**

Ponència

L'avaluació de la recerca en Humanitats i Ciències Socials. María del Carmen Picallo, Departament de Filologia Catalana, UAB.....**pàgina 5**

Contribució

Contribució a l'avaluació en Ciències Humanes. Jordi Ginebra, Departament de Filologia Catalana, URV.....**pàgina 8**

Ponència

Rigor en la investigació, rigor en la evaluació. Rosa Navarro, Departament de Filologia Hispànica, UB.....**pàgina 10**

Contribució

Avaluació i difusió en Humanitats i Ciències Socials: consideracions generals. Joan Mascaró, Departament de Filologia Catalana, UAB.....**pàgina 14**

Ponència

La Filologia Clàssica: una rara avis. Francesca Mestre, Departament de Filologia Grega, UB.....**pàgina 16**

Contribució

La destrucció de la recerca en Humanitats a Catalunya. Antoni Martí, Departament de Filologia Romànica, UB.....**pàgina 19**

Ponència

L'avaluació de la recerca en Traducció i Interpretació. Amparo Hurtado, Departament de Traducció i d'Interpretació, UAB.....**pàgina 21**

Llegir i escriure articles acadèmics en l'era d'internet

Sara Martín Alegre

Departament de Filologia Anglesa
Universitat Autònoma de Barcelona

Sara.Martin@uab.cat

Novembre 2009

NOTA: Aquest text resumeix el segon i tercer segments de l'article "Further thoughts on the evaluation of research in the humanities (a very personal view)" que es publicarà al 2010 a la revista *The Messenger* d'ESSE (European Society for the Study of English). En el primer segment, "Rethinking journals lists" critico la llista europea de revistes ERIH (European Reference Index for the Humanities) pel seu esbiaix a favor de les revistes anglo-americanes, i per la seva discriminació de les de fora d'aquests àmbit geogràfic fins i tot quan es publiquen en anglès. Critico també l'impacte negatiu que tindrà ERIH per les revistes noves o molt especialitzades en vista de l'excessiva importància donada a les revistes d'alt impacte dins tots els nivells de l'avaluació. Cal dir que en breu hauré de gestionar la base de dades de revistes acadèmics d'Estudis Anglesos que ESSE fa recopilar fa poc i que trobo que ERIH la fa poc menys que inútil, en tant que limita dràsticament el sentit de 'publicació internacional d'impacte'.

Oblidem-nos, per un moment, del problema de l'avaluació per centrar-nos en per què publiquem a revistes acadèmiques i com les llegim. Anem a lo més bàsic: una revista acadèmica és una publicació periòdica que es centra en un tema i que publica assaigs relacionats amb aquest, filtrats per un comitè editorial i/o avaluats per altres especialistes, el que es diu 'peer-reviewed'. Es suposa que aquestes revistes són llegides amb regularitat pels seus subscriptors i que es publiquen per tal de mantenir-los al dia de les descobertes, troballes i noves tendències en el seu camp d'interès. Em demano, però, quants subscriptors individuals queden en comparació amb subscriptors institucionals, tant per manca de temps per llegir números complets amb regularitat i de manca de diners per pagar les subscripcions, massa sovint caríssimes pels propis investigadors (malgrat que nosaltres no rebem compensació econòmica per publicar).

Em penso que queden cada vegada menys subscriptors individuals. I no crec que sigui pas la única en tota Europa en haver esdevingut una *caçadora* d'articles i no pas una *lectora* de revistes. Assumeixo que, com jo mateixa faig, la majoria dels meus col·legues es baixen els articles que els interessin de bases de dades subscrites per les seves universitats o directament d'internet, pagant només quan és imprescindible fer-ho i remugant pel cost, sempre massa alt. Per a nosaltres, en suma, les revistes acadèmiques s'estan transformant en simples plataformes per la publicació d'articles: el seu rànking és a la pràctica menys important que la seva accessibilitat.

En aquest punt voldria introduir una petita reflexió sobre el tema de la circulació i distribució de les revistes acadèmiques, i sobre el sentit de la paraula 'desconegut' com ara a la frase "el seu assaig va aparèixer en un desconeguda revista catalana." Internet ja ens ha ensenyat que el sentit de l'expressió "grup de pop desconegut" ha canviat radicalment des de l'aparició de *My Space* i el començament de la revolució que ha desfermat en el món de la música. Les llistes d'indexació de revistes acadèmiques, com ara ERIH, semblen, però productes d'una època sense internet.

Fa poc un company del Departament de Filologia Anglesa de la Universitat de Barcelona compartia els seus dubtes sobre quin sentit tenia continuar fent l'esforç de

publicar la revista acadèmica *BELLS* (*Barcelona English Language and Literature Studies*). “Qui llegeix *BELLS*?,” es demanava, incapaç d’imaginar ningú amb una còpia a les mans altrament que els autors. *BELLS* (sense classificació per part d’ERIH) és, tanmateix, des del 2003 quan va passar a ser una publicació electrònica, una d’aquestes poques revistes acadèmiques que posa a l’abast de tothom sense cost la recerca en Estudis Anglesos (la paga molt modestament una mica dels diners públics que rep el Departament). Com està indexada a MLA, la base de dades principal de publicacions dins Estudis Anglesos, qui vulgui llegir els seus articles els podrà trobar a una distància de dos ‘clicks’ de ‘mouse’, cosa que no sempre passa amb les revistes A i B de la llista d’ERIH.

Molt em penso que la generació més jove d’investigadors a les humanitats, acostumats a veure internet com un grandíssim recurs gratis i empobrits per la manca crònica de recursos en el nostre camp, abans triaran la recerca disponible a internet que la recerca difícil de trobar i cara d’accedir, encara que sigui suposadament la millor. I dic suposadament perquè com els organitzadors d’ERIH avisen, la qualitat dels treballs dins una publicació no és mai homogènia –afirmació que, per cert, fa totalment redundant l’indexació de revistes acadèmiques.

Si ho pensem bé, ja tenim al nostre abast la tecnologia que, com ha passat en el camp de la música, pot alliberar la recerca a les humanitats de les restriccions de la publicació en revistes acadèmiques. L’era del paper, a més, s’acaba i ben aviat anirem tots llegint amb l’e-book readers els .pdf amb els assaigs que ens interessin. A qui no li interessi ser avaluat per mitjans tradicionals i vulgui simplement donar a conèixer els seus escrits acadèmics, sigui individualment o com a grup, pot perfectament obrir una web i auto-publicar-se. Aquesta visió pot semblar pura anarquia que degrada a més la recerca al nivell dels blogs però potser encara més irriant és que al final s’avalua el que publiquem segons *on* ho publiquem i no pel que realment aportem.

No es tracta, evidentment, de rebutjar tot el circuit de publicació acadèmica però sí de fer palès que, tal com es fa ara, l’avaluació de la recerca a les Humanitats verifica els nostre accés a determinades franges d’aquest circuit però no pas el contingut ni la qualitat de la recerca. Això és tant absurd com valorar els llibres per l’editorial que els publica, cosa que, com especialista en Literatura sé que no té al final cap importància en l’anàlisi del text. Penso també que la reputació, que és finalment potser del que es tracta quan s’avalua un humanista, no és mesurable, o no ho és amb les eines que ens apliquen.

Quant l’avaluació del professorat universitari, finalment, el problema per mi més que obvi és que no es pot separar per branques com es fa ara: d’una banda la recerca, d’altra la docència, i en un tercer lloc la gestió. Per entendre què fem i com treballem, cal una avaluació global de les nostres activitats per períodes d’uns quants anys, de manera que la coherència interna es privilegi sobre l’indexació externa d’una selecció de les nostres activitats. I les revistes, que tornin a ser el que mai haurien de deixar de ser: vehicles de comunicació de la recerca especialitzada, no eines per la seva burocratització ni jerarquització.

L'avaluació de la recerca en Humanitats i Ciències Socials

M. Carme Picallo

Departament de Filologia Catalana
Universitat Autònoma de Barcelona

1. Consideracions generals sobre els sistemes d'avaluació

Els sistemes d'avaluació i els criteris per a aplicar-los han de constituir instruments que principalment incentivin l'adopció de mesures qualitatives i proporcionin directrius per a satisfer-les. En el cas de l'avaluació de la recerca, com en altres àmbits, s'han de seguir normes bàsiques internacionalment acceptades que no han de variar, en el seu aspecte fonamental, en funció de disciplines o d'àrees sinó que s'han d'aplicar a tot tipus d'investigació de tipus purament experimental, aplicat o teòric per tal de no produir desequilibris ni entre les grans àrees d'investigació ni entre les disciplines. Les directrius han de ser clares, justes, explícites, transparents i acceptades per part de totes les parts implicades, avaluadors i avaluats. És contraproductiu que els sistemes d'avaluació es dissenyin o es concebin com una eina potencialment punitiva que serveixi únicament i exclusivament per establir rànquings o per controlar rendiments d'investigadors o de grups d'investigació sense oferir també suggeriments i incentius per a la millora.

Des d'aquest punt de vista, un bon sistema d'avaluació, de projectes i de resultats d'investigació és una eina que té vessants importants i positives. Per als investigadors, uns resultats raonats d'una avaluació poden ajudar a millorar alguns aspectes de la recerca, en tant que són susceptibles de propiciar la discussió i el debat dins dels equips entorn a diverses qüestions, entre les quals cal destacar la qualitat dels resultats obtinguts, l'adequació dels mètodes emprats, la possible nova orientació de les línies d'investigació, la detecció de possibles problemes o d'errors de procediment i la fixació de bones pràctiques per als investigadors, siguin consolidats o en formació. Addicionalment un bon sistema d'avaluació pot proporcionar una estimació del que podríem anomenar "visibilitat científica" amb relació a l'entorn. Des de la perspectiva de les administracions públiques o institucions finançadores, l'avaluació és, o ha de ser, una eina que es pot emprar per al disseny de polítiques científiques racionals i efectives. Un bon sistema avaluatiu permet obtenir un punt de vista independent i expert sobre diverses qüestions, com ara una informació objectiva de l'estat de la recerca en un moment donat dins el context nacional o internacional, la identificació de necessitats per a assolir un millor nivell i la detecció de punts forts o febles per a potenciar el desenvolupament de la recerca.

2. L'avaluació de la recerca en Humanitats

A diferència de moltes de les disciplines que componen les ciències experimentals o les ciències de la salut, els mètodes d'avaluació en Humanitats han d'atenir-se simultàniament a una sèrie de característiques que no són fàcilment conciliables. Algunes de les dificultats que s'han detectat mostren que cal tenir en compte les especificitats pròpies de disciplines o subdisciplines que, dins del camp de les Humanitats, tenen tradicions diferents (la lingüística i la literatura, per exemple),

l'existència d'àrees de coneixement relativament similars però delimitades espacialment (com és el cas de les filologies), els mètodes d'organització o formes d'operar dels grups d'investigació de camps diferents (arqueologia i filosofia), així com la llengua o les llengües que comunament serveixen de vehicle per a la comunicació dels resultats d'investigació (literatura catalana i literatura francesa). A tot això s'hi ha d'afegir un sistema poc robust encara i no prou consensuat de classificació de les publicacions, o dels tipus de publicació, per criteris de qualitat. Centrem els nostres comentaris en el tema de les publicacions científiques.

Sense entrar en altres particularitats que s'esmentaran més endavant, la importància dels tipus de publicació amb els quals es comuniquen els resultats de la recerca (llibres, capítols de llibre o articles en revistes especialitzades, en format imprès o digital) és una de les característiques que diferencien les disciplines d'Humanitats i algunes subdisciplines de les Ciències Socials de les que formen les Ciències Experimentals o Ciències de la Salut. En aquestes darreres àrees, i parlant molt en general, els articles en revistes especialitzades constitueixen la via normal de comunicació científica, mentre que les monografies són menys comunes. En el cas de les Humanitats, la situació és diversa. En algunes àrees, les monografies i els articles en revistes especialitzades tenen una importància relativament paral·lela, fent naturalment abstracció de les diferències respecte al volum, complexitat i extensió de l'aportació. En altres camps té preponderància la publicació de resultats de recerca en forma de llibre mentre que en altres es publica majorment en forma d'articles en revistes especialitzades.

Si passem per alt aquestes diferències, que no són menors i que s'han de tenir en compte, hi ha uns quants criteris que, en qualsevol dels casos, s'han de considerar bàsics com a índex de qualitat i de fiabilitat del tipus de publicació que sigui. Els criteris que se suggereixen a continuació són molt generals i fan referència a l'aplicació de processos de selecció de manuscrits, normes relatives al procés editorial, directrius d'avaluació de l'originalitat de les aportacions i, en menor mesura, la visibilitat i la difusió de la publicació.

El rigor i l'objectivitat en la selecció de manuscrits per a una publicació científica té diversos components. Un dels més importants és que les aportacions que se sotmeten per a publicació han de ser revisades "per iguals", preferentment per part de dos o de més experts. El sistema de revisió per iguals no és perfecte ni infalible però és, de moment, el millor que hi ha i el més acceptat internacionalment ja que protegeix el lector i l'editor de la disseminació d'informació de baixa qualitat, ha demostrat ser un bon sistema d'alerta contra el frau i evita en la mesura del que és possible la divulgació de resultats de poca validesa científica. Un altre component que assegura rigor i objectivitat en la selecció d'originals és que hi hagi la major independència possible entre l'equip editorial, o el consell de redacció lligat a l'organisme que promou la publicació, i el seu comitè científic. La independència entre els dos grups pot protegir els lectors i els autors de males pràctiques resultants de conflictes d'interessos i de decisions arbitràries o endogàmiques pel que fa als manuscrits que s'accepten per a publicació.

A part dels criteris esmentats, el grau de qualitat científica d'una publicació s'ha de mesurar també per la informació nova que conté. Una monografia, un capítol de llibre o un article en una revista especialitzada han de ser resultat directe d'investigació original, rigorosa i comprovable. El requisit d'originalitat exclou d'aquest capítol els manuals i

les obres o articles de divulgació, la qual cosa no pretén negar ni la seva importància ni el lloc que els ha de correspondre en mesurar la contribució global d'una trajectòria professional, però són dos tipus ben diferents d'aportació i ocupen un altre lloc en els diversos capítols que componen una avaluació general.

Altres criteris de qualitat fan referència a diversos aspectes formals d'edició o de publicació, entre els quals s'inclourien tant la cura a proporcionar instruccions detallades i explícites a autors i revisors sobre els processos de selecció i els protocols de valoració com la informació sobre els requisits per a la presentació dels manuscrits. S'hi inclou també en aquest apartat fer pública la forma i els terminis en què s'ha de portar a terme la revisió i fer arribar als autors el contingut complet de l'avaluació dels revisors. En el cas particular de les revistes especialitzades, un altre índex que indica la fiabilitat i la serietat de la publicació és també el fet de respectar els terminis de periodicitat en els quals ha d'aparèixer.

3. La llengua vehicular

S'haurà observat que no s'ha esmentat en cap moment la llengua vehicular de les aportacions. En el cas de les Humanitats, la llengua emprada en les comunicacions científiques depèn de molts factors, entre els quals hi ha el tema o l'abast de l'estudi original que serveix de base a l'aportació científica, la llengua comunament o tradicionalment acceptada en l'àrea que li correspon i el públic especialitzat a qui va adreçada, entre d'altres particulars. Una publicació que satisfaci els criteris generals que s'han esmentat en l'apartat anterior és una publicació de qualitat, sigui quina sigui la llengua en què estigui escrita.

CONTRIBUCIÓ

Jordi Ginebra
Catedràtic de Filologia Catalana
Departament de Filologia Catalana, Universitat Rovira i Virgili

1. Llibres i articles

En l'àmbit de les ciències humanes i socials el llibre ha estat normalment la instància que ha fet progressar els coneixements i que ha provocat els grans canvis de paradigma i d'orientació. Poden servir aquestes il·lustracions. La lingüística estructuralista neix amb la publicació del llibre *Curs de lingüística general*. En l'esfera de la teoria sintàctica, la nova gramàtica generativa va irrompre al món amb el llibre *Syntactic Structures* (1957) de Chomsky. El professor Joan Solà, darrer Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, va guanyar-se un lloc en la filologia catalana amb els dos volums dels *Estudis de sintaxi catalana* (1972-1973). Quan es traça el perfil investigador dels grans estudiosos de les ciències humanes es parla principalment dels seus llibres. Molts professors, quan treballen sobre un tema, primer publiquen dos o tres articles en revistes o volums col·lectius fins que finalment redacten el llibre, que conté les dades, l'anàlisi, el resultat i les conclusions de tot l'estudi. Altres vegades ni tan sols fan conèixer resultats previs, i el llibre esdevé el fruit madur d'uns quants anys d'investigació. És el llibre, doncs, la unitat bibliogràfica més rellevant i, per tant, la que ha de tenir una valoració més alta en l'avaluació de la recerca (també en la «visualització» dels models de currículums oficials: no té sentit que calgui consignar els llibres en apartats com «Altres publicacions»).

Naturalment, cal distingir entre llibres d'estudi i monografies, d'una banda, i manuals i llibres de divulgació, de l'altra (perquè no tots els llibres tenen el mateix valor, lògicament). El fet que la distinció pugui presentar de vegades una certa complexitat no pot ser una raó per procedir a una avaluació simplista o esbiaixada. És incoherent que avui es demani als investigadors, cada vegada més, que s'esforcin per fer un treball d'excel·lència, i que els sistemes que s'utilitzin per avaluar aquesta excel·lència siguin barroers i inadequats. Impulsar la ciència de qualitat significa impulsar el rigor i la precisió, i no pot ser llavors que aquesta qualitat que s'impulsa s'avaluï de manera imprecisa i sense rigor.

2. L'índex d'impacte (I)

El fet que en ciències humanes i socials el llibre ocupi un lloc rellevant en la creació del coneixement implica que són també els llibres el que manifesta de manera més clara l'impacte d'un treball. En el mesurament dels índexs d'impacte, doncs, no pot ser que només es tingui en compte el nombre de citacions que apareixen en les revistes especialitzades. També s'ha de tenir en compte —i encara més, doncs— el nombre de citacions que apareixen en els llibres que publiquen els investigadors (en els llibres especialitzats, doncs). També cal fer ara la mateixa observació d'abans: és més fàcil seleccionar unes quantes revistes i quantificar-ne les citacions que no pas seleccionar un conjunt de llibres i quantificar-ne les citacions, però fer això darrer dona resultats més fiables i més seriosos.

3. L'índex d'impacte (II)

Tampoc no té sentit que les revistes que es tenen en compte per a l'establiment dels índexs d'impacte se seleccionin en funció de l'idioma. Dit més clarament: un estudi no és de més qualitat pel fet d'haver estat publicat en anglès (ni una revista és més bona pel fet d'editar-se en anglès). La qüestió lingüística pot tenir valor, en tot cas, en funció de l'idioma en què normalment publiquen els especialistes d'una determinada àrea de coneixement. Si els experts en filologia francesa publiquen els seus treballs científics normalment en francès, llavors el francès sí que podria tenir un cert valor afegit.

Les revistes que cal tenir en compte per a l'establiment de l'índex d'impacte han de ser les revistes que els experts en una disciplina concreta considerin que són les revistes de referència per a aquella disciplina concreta.

4. Les contribucions a congressos

En determinades àrees de coneixement s'editen els resums de les ponències i comunicacions (o de vegades tot el treball complet) abans de la celebració dels congressos. Són publicacions que tenen com a objectiu informar els assistents al congrés del contingut del que s'hi debatrà, i per això posteriorment ja no es fa cap publicació formal de les actes de la trobada científica. Això segurament explica per què les actes de congressos, en aquestes àrees, tenen tan poc pes com a publicació científica.

En canvi, en l'àmbit de les ciències humanes i socials les actes de congressos apareixen després de la celebració del congrés, moltes vegades amb les aportacions enriquides a partir del que s'ha debatut durant la trobada. Les actes de congressos esdenen llavors unitat bibliogràfica de referència per conèixer el progrés i l'estat de la disciplina, i de fet poden considerar-se (sobretot si els congressos tenen lloc regularment) ítems bibliogràfics equivalents a revistes científiques periòdiques. És per aquesta raó que no té gaire sentit que la contribució editada en un volum d'actes d'aquestes característiques no tingui gairebé valor com a publicació científica.

I ara caldria fer el mateix comentari d'abans: tampoc no té sentit que en els models oficials de currículums les publicacions d'aquesta mena no tinguin pràcticament visualització.

5. Final

Els mecanismes per avaluar la recerca en ciències humanes i socials han de tenir l'autonomia necessària per adaptar-se a les especificitats de les àrees de coneixement corresponents. La recerca s'ha de valorar per la seva qualitat, i són els experts en cada àrea de coneixement els qui millor poden determinar quins són els indicadors d'aquesta qualitat. Adoptar acríticament models d'avaluació que provenen d'altres disciplines o d'altres tradicions culturals només perquè són còmodes d'aplicar i produeixen una imatge formal d'objectivitat conduirà inevitablement els bons investigadors a la desmotivació i a la passivitat.

2 desembre 2009
jordi.ginebra@urv.cat

RIGOR EN LA INVESTIGACIÓN, RIGOR EN LA EVALUACIÓN

Rosa Navarro Durán

Ningún profesor universitario puede hoy olvidar la doble función que ha de desempeñar en su trabajo: la que tiene que ver con la docencia y la de investigación. Si alguien quiere dedicarse sólo a la primera, tiene que darse cuenta de que se va a quedar al margen del sistema de promoción, pues no desarrolla unas tareas esenciales que le exigen el puesto que ocupa. ¿No obtuvo precisamente ese puesto por haber desarrollado una actividad investigadora rigurosa? Las aulas universitarias han de acoger —para difundir después— las investigaciones de los docentes, para enriquecer los conocimientos de las distintas áreas, así como para avanzar con los métodos que hayan desarrollado en el modo de investigar. Una Universidad no es un lugar de repetición de lo que dicen los libros, sino de discusión y análisis; y lo es gracias a la competencia en sus disciplinas de los docentes, que son también investigadores.

El sistema actual de evaluación de la investigación universitaria, tan necesario para incentivar su mejora, es relativamente reciente, y, por tanto, estamos en plena transformación de toda la estructura que lo sustenta. Las distintas Agencias evaluadoras estatales han arbitrado sistemas razonables para realizar estas tareas; pero hay que tener muy presente que sólo desde la objetividad y el rigor de evaluadores y evaluados se puede garantizar su eficacia. La comunidad universitaria tiene que ser consciente de que solo si los datos en que se

apoya la evaluación son fiables, se logrará que el sistema sea justo. Han pasado ya los tiempos en que se escribía una carta de recomendación para toda persona que lo solicitara, se conociera poco o mucho su trayectoria académica; igual que resultan ahora inaceptables los términos encomiásticos regalados a investigadores de currículum más que discreto por más lazos de amistad que se tenga con ellos o con los colegas a los que están vinculados. Es indispensable introducir el rigor en todos los campos, porque sólo así será válida la nueva estructura que está dando calidad al sistema universitario. Rigor por rigor: el que se le debe exigir a los evaluadores lleva aneja la necesidad de que los investigadores sean conscientes de que inventar y falsear datos es delito, no solo en la propia investigación, sino también en la presentación de sus resultados para ser evaluada esta.

Se están poniendo ya en marcha cambios en el método de publicación de las revistas y deberían extenderse también al de los libros editados en las Universidades. Si se pretende llegar a una clasificación de calidad de las revistas del ámbito de las Humanidades, como ya existe en el de las Ciencias (que es una de las principales preocupaciones para llegar a una cuantificación de méritos y reducir el grado de subjetivismo del evaluador), se debe exigir la existencia de unos procedimientos absolutamente rigurosos en la composición de los órganos responsables de la revista y en el de los comités de lectura de los artículos para su posterior publicación. Es una práctica por desgracia todavía bastante habitual que el comité científico de una revista sea solo un trampantojo, y también que las editoriales universitarias carezcan de ese comité. Si no hay una selección rigurosa del material que llega a las revistas o a las editoriales, no se puede considerar que publicar en esos lugares garantice el rigor de la publicación.

No hay que olvidar algo esencial, que constituye el talón de Aquiles del sistema de evaluación de cualquier Agencia evaluadora de nuestro país –pues hay fórmulas en otros países mucho más caras, pero más rigurosas también: habitualmente el evaluador no lee los estudios, no habla con los investigadores, porque sólo tiene delante, en una aplicación informática, los títulos de dichos trabajos y los lugares en donde se han publicado (sólo en caso de duda se acude a información complementaria).

Y añado otro ejemplo que apunta de nuevo a la absoluta necesidad de transformar la base del sistema: lo que sucede en la presentación de comunicaciones en congresos. Si no hay una selección previa llevada a cabo por un comité científico, el mérito se devalúa. Indica una buena voluntad, un esfuerzo por parte del investigador, pero no supone necesariamente la constatación de un aumento de la calidad de su investigación. Y no se pueden evaluar buenas intenciones, sino la calidad y el rigor en la investigación.

En un momento crucial para convertir la investigación en Humanidades en equiparable a la de otras áreas, es esencial dar rigor a toda publicación, pero también a toda difusión de una investigación. Para ello hay que aceptar la transformación de los medios de publicación en organismos que impliquen una selección previa de los materiales y que estos sean examinados por un grupo de expertos de reconocido prestigio. Y que cada evaluador, sea cual sea su lugar de evaluación (en el comité de una revista, de una editorial universitaria, de un congreso, o en el propio sistema evaluador de las Agencias destinadas a ello) sepa lo importante que es el juicio riguroso sobre el trabajo que está evaluando para que el sistema universitario mejore.

Cuando presentar una comunicación en un congreso, publicar en una revista o en una editorial universitaria suponga ese filtro previo, habremos dado un paso de gigante para que la evaluación apoyada en datos pueda tener el rigor deseable.

La evaluación no es sólo un procedimiento administrativo, sino un sistema riguroso para incentivar a los buenos investigadores. Y ese es el camino para que la Universidad sea un lugar para la investigación cualificada, y no sólo una academia en donde se repitan conocimientos sacralizados. Para lo cual, bienvenida sea la mejora de las estructuras que propicien el aumento de la calidad de nuestra investigación, pero sin olvidar que se ha de abandonar aquellos restos de una mentalidad en la que la amistad personal estaba por encima de la obligación de evaluar con rigor, seriedad y honradez. Tras las estructuras están los seres humanos que pueden o no aprovecharlas adecuadamente.

Evaluació i difusió en Humanitats i Ciències Socials: consideracions generals

Joan Mascaró Filologia catalana, CLT-UAB, Icrea-Acadèmia

Quan parlem d'evaluació de la investigació solem pensar en l'evaluació més distanciada del producte de la investigació: acreditacions, evaluació de projectes, de grups, sexennis, etc. Però hem de tenir present que el procés d'evaluació comença ja des dels inicis de procés investigador: comentaris externs a lectures o presentacions de la investigació, evaluació del producte per part del mitjà de difusió, evaluacions en altres publicacions que citen el producte, etc. És molt important tenir en compte que un bon sistema evaluador en les etapes inicials, en particular les dues últimes esmentades, no és bàsic només per a una evaluació posterior satisfactòria, sinó que és bàsica per a la qualitat del que es produeix en el camp d'investigació. Un sistema d'evaluació sòlid i rigorós per part dels mitjans de difusió de la investigació milloraria notablement la qualitat de la producció en Humanitats i en Ciències Socials.

Un altre element important que s'ha de tenir en compte prové dels dos tipus bàsic d'evaluació: la directa, que es fa directament sobre el producte de la investigació i la indirecta, que es fa, bàsicament, sobre altres indicis, a partir d'evaluacions anteriors, usualment evaluacions del producte o del seu mitjà de difusió.

Partim d'un exemple concret. Suposem que una investigació produeix uns resultats que es concreten en un article. Deixant ara de banda tot el procés avaluador que s'ha produït durant l'elaboració, en el moment en què l'autor o els autors sotmetin l'article per a publicació, serà evaluat pels editors (editors de la revista si és revista, editorial i editors del llibre si és capítol de llibre). Suposem que en tots dos casos hi hagi hagut revisió anònima externa múltiple de l'original. Tant si l'article és acceptat com si no, la revisió obligarà, normalment, a modificacions i millorarà el resultat final. Per tant l'evaluació, en aquest estadi té un component important de millora de qualitat independent del procés de decisió sancionador (acceptació o no acceptació). En aquest estadi l'evaluació és òbviament directa, i laboriosa. Però en altres estadis de l'evaluació aquesta no pot ser directa —o la part directa ha de ser restringida— perquè el nombre d'elements evaluats és massa nombrós. En aquests casos l'avaluador ha de recórrer a altres indicis, que usualment es deriven d'altres avaluacions anteriors. Els indicis més típics són el mitjà de difusió i l'anàlisi de citacions.

Pel que fa al primer cas, si l'article ha esta publicat en una revista d'una determinada qualitat, podem assignar, en principi, aquesta qualitat a l'article. Com establim la qualitat de la revista? 1) Podem recórrer a estudis seriosos que hagin classificat les revistes per índexs o per nivells de qualitat (dissortadament en Humanitats i Ciències Socials els repertoris que tenim són majoritàriament molt defectuosos); 2) l'avaluador coneixedor del camp en el qual treballa pot tenir coneixement directe de les revistes i assignar directament el nivell de qualitat, o, si el seu

coneixement no és prou profund, pot recórrer a informació accessible sobre la revista (sistema de revisió, consell de redacció, autors que hi publiquen, etc.) per afinar el seu judici. En el cas d'editorials i de col·leccions d'editorials només podem recórrer a 2). Aquí se'ns planteja un primer problema important, que deriva de una organització insatisfactòria (que no podem atribuir directament als investigadors) de molts camps d'investigació pel que fa a la difusió. Un mitjà de difusió, una revista per exemple, pot tenir una qualitat mitjana bona, però pot acceptar articles de qualitat molt diversa: articles excel·lents al costat d'articles molt dubtosos. En aquest cas l'evaluator no pot assignar aquest nivell de qualitat mitjà a qualsevol article de la revista. D'aquí la necessitat que les revistes es fixin un nivell de qualitat determinat, i que acceptin només articles que compleixin els mínims del nivell fixat. En el cas de llibres i capítols de llibre, és important que les editorials tinguin col·leccions de més prestigi amb un consell editorial rigorós que vetlli per la qualitat del que s'hi publica.

Passem a l'anàlisi de citacions, el segon sistema important de determinació de qualitat. L'anàlisi de citacions parteix del principi que una publicació de qualitat serà usada pels investigadors del mateix camp i per tant serà citada. Es pot fer servir tant per veure com ha estat acceptada una publicació individual com per determinar la qualitat general d'una revista. Per a aquest últim cas, en molts camps s'usa habitualment l'índex d'impacte. (ISI, Science Citation Index i Social Sciences Citation Index). L'ISI no dona resultats per a Humanitats, però l'índex d'impacte es fàcilment calculable a partir de dades de l'ISI i de la revista. De vegades es diu que l'índex d'impacte no és aplicable a Humanitats ni a molts camps de Ciències Socials, encara que no se'n donen les raons. Sí que és cert que no s'hauria d'usar exactament la versió que s'aplica als altres camps, que és el resultat de dividir el nombre de citacions rebudes durant una any (per exemple 2009) a articles publicats a la revista els dos anys anteriors (2007-2008) pel nombre total d'articles que la revista ha publicat aquests dos anys. Per a Humanitats i Ciències Socials és preferible recórrer a espais de temps de més de tres anys entre publicació i citació.

Un altre element important que cal tenir present és que l'avaluator ha de tenir en compte de forma conjunta tots aquests factors que hem esmentat, i possiblement d'altres. Que un capítol de llibre estigui publicat en una editorial prestigiosa no és condició suficient per atorgar-li qualitat científica (Oxford University Press és una editorial de prestigi però no atorgarem qualitat investigadora a l'*Oxford Crossword Dictionary* (que, "with over 100,000 words and phrases ... is the crossword enthusiast's key to success"). De la mateixa manera, una editorial que publica igualment obres de bona qualitat i obres de qualitat insuficient no ha d'implacar una valoració negativa d'una obra que hagi publicat, si aquesta té altres indicis de qualitat —encara que fóra desitjable, com ja hem dit, que es plantegés de reservar una col·lecció especial per a les obres més bones, si vol continuar publicant les més dubtoses.

La Filologia Clàssica: una *rara avis*.

Francesca Mestre

Universitat de Barcelona

fmestre@ub.edu

Dins del panorama de les humanitats i les ciències socials, el que aquí anomenem Filologia Clàssica és certament, una *rara avis*, i ho és fins i tot en el món de la Filologia a seques. Un filòleg clàssic, a més de les competències habituals –recerca lingüística i de la literatura– del filòleg, té també una mica d'historiador, de filòsof i d'antropòleg: llegir els textos que ens han llegat els autors greco-romans requereix, sempre, d'un alt nivell d'interpretació, la majoria de vegades inseparable de la recerca històrica, filosòfica o antropològica. És per això que en el món anglo-saxó aquesta disciplina ha acabat anomenat-se, simplement *Classics*.

A més, tot i abarcar àrees de coneixement tan antigues com les pròpies universitats, els estudis relacionats amb el món antic, i concretament amb el món greco-romà, coneixements de temàtica universal, tenen serioses dificultats per fer valer, en el món d'avui el pes específic de la seva recerca i, molt més encara, serioses dificultats per a la transferència de coneixements en un context, com el nostre, en el qual l'avenç en aquestes disciplines és vist com inútil i amb poca o nul·la aplicació pràctica: el món contemporani sembla no estar necessitat de cap d'aquests coneixements, ni en la vida quotidiana, ni en el mercat de treball, ni en la formació escolar. El resultat és, òbviament, que la recerca dins d'aquests àmbits és cent per cent auto-referencial i es fa molt difícil avaluar-ne la qualitat i la projecció si no és a partir de la participació en àmbits internacionals en els quals, tot i patir també un certa crisi generalitzada, es mantenen actuacions d'un alt prestigi.

D'aquesta manera, estem abocats indefectiblement a intentar que ens deixin participar en els fòrums del món anglo-saxó, ja que aquest és suficientment ampli per auto-abastir-se, però, al mateix temps, suficientment tancat en ell mateix com per fer atenció a allò que es produeixi fora del seus límits, havent d'oblidar, sovint, per força, un element important de la nostra tasca que consistiria en fer recuperar al nostre món tots els valors que es deriven d'aquestes disciplines.

Aquest aspecte es fa especialment palès en la indexació de **revistes** i els índex d'impacte de les mateixes, ja que primen d'una manera especial les revistes de l'espectre anglo-saxó i publicades exclusivament en anglès. En aquest sentit, caldria, per a l'avaluació a Catalunya almenys, un bon índex de revistes en el qual s'intentés que les revistes no anglo-saxones tinguessin una presència important. El CARHUS sembla que vol posar-ho en marxa però caldria que tingués un funcionament més àgil: incorporar amb més rapidesa noves revistes i fer un seguiment de les ja incorporades.

Pel que fa a la publicació de **llibres**, per una altra banda, tant si són monografies com si són llibres col·lectius, hom necessitaria algun tipus de barem que, almenys, cobrés d'una manera similar al de les revistes, el seu nivell d'excel·lència. Certament, les ressenyes poden ser un indicador però tenen l'inconvenient que triguen molt de temps en sortir. Cal tenir en compte, a més, que és tan o més habitual, entre els investigadors de la nostra disciplina, publicar en llibres col·lectius fruit de seminaris o del treball dut a terme pels grups de recerca i que, com que no disposen d'un tipus d'indexació com les revistes, són tinguts per menys importants quan sovint no ho són, ans al contrari.

Igualment, molts d'aquests llibres col·lectius són fruit de **trobades científiques** (congressos, col·loquis, jornades) i, precisament per aquesta circumstància, no compten com a publicacions. Aquest és un greuge notable ja que l'organització de trobades científiques i la crida a la participació en les mateixes té un al·licient suplementari si se'n deriva una publicació. Per tant, no hi hauria d'haver cap diferència entre una d'aquestes participacions i un article científic, per molt que, de moment, no existeixi cap fórmula objectiva immediata per avaluar-los.

Relacionat amb les publicacions, cal esmentar un altre aspecte que és el de la **signatura conjunta** d'un article o capítol de llibre o, fins i tot, llibre, d'un o més autors. Aquest és un costum força estès en el món de les ciències però no tant en el de les humanitats i ciències socials, i només en aquestes disciplines és tingut, incomprensiblement, per poc recomanable. És paradoxal que, d'una banda, les institucions vulguin promoure la formació de grups homogenis de recerca i que, per una altra banda, a l'hora de jutjar les publicacions, si aquestes tenen més d'un signant esdevinguin menys valorables. Caldria, potser, això sí, establir alguna mena de convenció segons la qual l'ordre dels signants fos significatiu: per exemple, que el primer signant tingui el cent per cent de la valoració i que els següents signants una mica menys. Això, al meu entendre, promouria molta més activitat de recerca en grup i no lesionaria els interessos dels *curricula* particulars i, al mateix temps, seria una bona manera d'introduir els investigadors més joves i permetria atomitzar menys les aportacions dels recercadors que, amb la pressa de publicar, han retornar en successius articles a un mateix tema, tractant-ne els diferents aspectes de manera separada (segons la famosa màxima que més val deu articles de 15 pàgines que una monografia de 150, i més si està signada per més d'un autor).

Un altre camp de gran rellevància en Filologia Clàssica és el de l'**edició crítica** de textos i la **traducció**. Fins fa poc, les edicions no eren valorades com a recerca, i les traduccions encara no ho són, almenys fins on jo sé. Per a un filòleg clàssic, tanmateix, una de les activitats de recerca més important és l'edició dels textos que sol implicar lectura i col·lació de manuscrits i coneixement d'edicions anteriors (si n'hi ha) per establir una nova edició, que és tant com dir, el text *canònic* per llegir una obra. Tot i que, avui en dia, la majoria de textos dels antics ja han estat editats, i més d'una vegada, al llarg de la tradició, això no succeeix

ni amb tots els textos (hi continua havent un gran nombre de papirs sense editar o que poden modificar substancialment les lectures canòniques) ni amb tots els autors. I fins i tot aquells que ja han estat editats poden requerir noves lectures de manuscrits i noves interpretacions paleogràfiques que acabin canviant d'una manera gens menyspreable el contingut d'aquests textos i la valoració d'obres i autors.

Amb una importància menor però no per això menys substantiva, la traducció pot aportar nous punts de vista i nous coneixements del món antic, fins i tot quan el text continua essent el mateix. Per una altra banda, i encara que sembli impossible, hi ha un nombre no petit d'obres d'autors grecs (i també llatins, encara que menys) que no han estat mai traduïts, o que tenen només una traducció llatina del Renaixement o dels humanistes, o una traducció alemanya del s. XIX; i no cal dir la gran quantitat d'obres que encara no han estat mai traduïdes al català. Per això, en el camp de la Filologia Clàssica la traducció no hauria de ser menystinguda ni com a treball de recerca ni, és clar, com a transferència de coneixements.

I, finalment, en el camp de la **transferència de coneixements**, la creació de bases de dades o de *corpus* o documents, de la mena que sigui, en línia, haurien de ser valorats d'alguna manera i, en aquest camp, no hi ha absolutament res que els faci figurar en els mèrits de recerca dels seus autors.

LA DESTRUCCIÓ DE LA RECERCA EN HUMANITATS A CATALUNYA.

El propassat 6 de març de 2009, en la presentació de la Jornada «Reptes de l'Avaluació de la Recerca a Catalunya: les Humanitats i les Ciències Socials», qui aleshores era Comissionada per Universitats va insistir en la necessitat de fer recerca a Catalunya, i especialment en llengua catalana. A banda de l'especificitat de la llengua, aquesta insistència institucional resulta important, en tant que ens exigeix, als docents-investigadors universitaris catalans, una aportació necessària a la recerca internacional des de la perspectiva de la nostra cultura, però també en tant que subratlla la necessitat de continuar en l'esforç realitzat per molts investigadors d'aquest país per aconseguir la funció de la Universitat pública en la nostra societat, que ara tendeix a anomenar-se *transferència*. En Humanitats caldria definir *transferència* com la manera en què, des de la Universitat, els investigadors-docents es fan càrrec del llegat cultural propi de la nostra societat, l'analitzen intel·lectualment en profunditat a partir de categories conceptuals existents o innovadores, mediten sobre la necessària adaptació dels debats teòrics i les pràctiques de recerca de les seves àrees de coneixement, siguin d'abast nacional o internacional, i ofereixen el resultat d'aquest pensament crític a la societat, en forma de docència en el seu camp i en forma de publicacions que, en primer lloc, han d'incidir en el propi àmbit cultural per tal que la transferència a la societat resulti veritablement efectiva i una font de progrés del coneixement. Val a dir que aquest esforç, pràcticament desenvolupat sense suport, ha aconseguit crear una estructura estable i un teixit de pensament en Humanitats a Catalunya que, en només un quart de segle, havia aconseguit superar dèficits que, en tots els àmbits de coneixement, arrossegava la nostra cultura per raons històriques, i que ha pogut enllaçar alhora amb la societat actual i amb l'extens i profund patrimoni cultural i europeista del nostre país. Un esforç desenvolupat tant en català com en castellà, però que en el cas de la llengua pròpia de Catalunya resulta doblement decisiu.

Quan aquest esforç començava a donar els seus fruits en forma d'un teixit estable, els sistemes d'avaluació i acreditació de la recerca imposats per AQU en els darrers 10 anys han sotmès la comunitat universitària a uns criteris i protocols d'avaluació que, en primer terme, han menyspreat aquesta tasca d'anys, han imposat un càlcul dels sistemes d'avaluació científics inaplicables a les Humanitats, han devaluat la importància d'escriure i publicar en llengua catalana —més enllà de l'àmbit filològic— o en publicacions nacionals, han condicionat (i de vegades amenaçat greument o impedit) la trajectòria acadèmica i intel·lectual dels professors laborals —en un clar greuge amb el professorat funcionari—, que són els més joves i els que poden donar continuïtat a aquest esforç, han potenciat una manera instrumental i efectista d'entendre la recerca, i en definitiva han sotmès a tota la comunitat universitària a un veritable setge a la llibertat de càtedra —que inclou tant la docència com la investigació—, en condicionar i intervenir sobre què i com s'ha d'investigar i on i com interessa publicar, en lloc de limitar la seva actuació a allò que la defineix: avaluar la recerca que es fa per part dels investigadors dins l'avaluació de la qualitat del sistema universitari català.

A manera d'exemple, s'exposen i comenten a continuació diversos fets que caracteritzen la tasca de l'AQU com un dels principals problemes que té la recerca en Humanitats a Catalunya, tant en publicacions en castellà com en català, i en aquest darrer cas, de manera especialment preocupant.

- **Avaluar sense llegir:** En el procés d'avaluació no es valoren els continguts de les investigacions per ells mateixos, la qual cosa resulta evident, atès que no són mai demanats per la comissió. Però la qualitat d'un treball, en Humanitats, no es pot mesurar simplement per les citacions rebudes ni per l'índex d'impacte de les revistes. Prestigiosos representants del món acadèmic i universitari del més alt nivell internacional, com ara Michel Espagne (Director de Recerca del CNRS), Hans Ulrich Gumbrecht (Stanford University), Luis Costa Lima (Universitat de São Paulo), Christophe Charle (Université Paris I, CNRS), o Yves-Charles Zarka (Sorbonne), entre molts d'altres, han qüestionat durament, en diverses publicacions internacionals del més alt prestigi, l'aplicació d'aquests criteris de valoració i avaluació de la recerca en Humanitats, i han desqualificat, per autoritària, falsament universalista, mancada de rigor i impròpia del marc acadèmic-universitari l'avaluació de la recerca que no se sustenti en una argumentació específica sobre els continguts efectius d'un treball, sense la lectura o consulta del qual és impossible emetre una valoració.
- **Preferència de les publicacions en revistes per sobre de les aportacions en llibre:** l'aplicació d'aquest criteri, calcat de les ciències experimentals, posa de manifest un desconeixement dels processos de recerca en Humanitats: en les revistes, s'ofereixen resultats parcials o treballs de menor abast, mentre que el gruix de les aportacions rellevants en Humanitats es realitza en textos extensos, d'argumentació aprofundida, resultat d'anys de treball: llibres i capítols de llibre. La marginació de les contribucions en llibre, a més a més, menysté la tasca de les editorials, universitàries o comercials, tasca importantíssima des del punt de vista de la difusió de la recerca i en l'estructura de la societat del coneixement, i constitueix un dels problemes més greus de l'actual sistema avaluatiu.
- **Indexació de revistes:** S'han esmerçat molts mitjans en indexar les publicacions periòdiques a través dels índex CARHUS i del CARHUS+. Però després de molts anys de veure com, en les successives convocatòries, la mateixa AQU desaconsellava l'ús del CARHUS, la presentació del CARHUS+ en març de 2009 va resultar una absoluta decepció per la comunitat universitària, i la confirmació de la seva concepció d'esquenes a la funció de la recerca en una societat. A banda del fet de definir només la categoria A, presentava incoherències sorprenents¹ que exigeixen un qüestionament i replantejament de tot el sistema. Però el principal problema és que aquesta indexació privilegia les revistes anglosaxones, sense definir uns criteris sobre l'especificitat de les revistes a Catalunya com a peça clau de la

¹ Actes de la Recherche en Sciences Sociales, revista fundada per Pierre Bourdieu i segurament la revista europea més influent del camp de les relacions entre Humanitats i Societat, ni tan sols apareix indexada; Perspectives on Sexual & Reproductive Health, revista que en principi ha estat profundament analitzada per elaborar l'índex atès que li ha estat atorgada la categoria A, apareix adscrita a l'àmbit de Geografia i Urbanisme; etc.

recerca. Els criteris són aplicats mecànicament, i la qualitat i trajectòria d'una publicació és mesurada a través d'indicis com ara publicar (o no) un abstract en anglès, llistat de paraules clau, o figurar en una base de dades dels Estats Units. Aquests detalls no diuen res sobre la qualitat de la publicació en sí, només de la seva forma o presentació; i diu menys encara sobre els treballs que s'hi publiquen: un mateix treball podria ser publicat en una revista catalana o, en anglès, en una nord-americana, i podria donar-se el fet que només fos considerada important aquesta segona. Com a conseqüència, la llengua catalana serà desprestigiada i caurà en desús en l'àmbit científic i acadèmic —acomplint així un dels objectius de la dictadura franquista—. La tria de temes sobre els quals investigar resulta igualment afectada: és molt més senzill aconseguir publicar en les revistes indexades sobre un tema anglosaxó o hispànic que sobre un tema (històric, filològic, literari, intel·lectual, etc.) català —entre d'altres cultures europees equiparables—, la qual cosa derivarà en la sucursalització de la recerca a Catalunya i l'abandonament dels temes que la societat catalana confia que els seus investigadors estudiaran, per ocupar-se d'altres temes de millor acceptació en altres contextos supervalorats per AQU.

- **Quantitat com a qualitat.** El fet de tenir en compte només els indicis de qualitat referits a citacions i índex d'impacte de les revistes transforma la tasca d'avaluació qualitativa en una mera constatació quantitativa, la qual cosa es transforma en un greuge de múltiples implicacions, ja que suplanta la necessària apreciació crítica dels continguts d'una investigació amb barems merament relatius a la difusió. Parlem de difusió per una senzilla raó: qualsevol article publicat en anglès, sobre un tema anglosaxó, o en espanyol, sobre un tema hispanoamericà, dins de l'àmbit de les Humanitats, compta amb unes estructures materials de difusió de les quals no disposa un article publicat en català, —o en suec, danès, etc.,² llengües que són homologables a la catalana en els aspectes aquí considerats— o fins i tot en alemany o italià. El volum de publicacions en anglès, espanyol o, en menor mesura, francès, no és comparable al de les altres llengües europees, i aquest fet dona a aquests treballs la possibilitat merament estadística de ser citats o ressenyats moltes més vegades. Però aquest és un fet merament quantitatiu, que no té res a veure amb la qualitat dels treballs, es publiquin en la llengua que es publiquin, que és del que veritablement es tracta.

- **Penalització de la recerca en Humanitats desenvolupada a Catalunya.** L'aplicació mecanicista dels criteris per part de l'AQU —la normativa parla d'una modulació per àrees que mai no s'ha explicitat— es converteix en un greuge. D'una banda no té en consideració la asimetria esmentada en el punt anterior, i de l'altra penalitza individualment als investigadors per una deficiència del sistema: la manca de publicacions catalanes, en les dues llengües oficials, reconegudes per AQU —malgrat que n'hi ha del més alt nivell pel que fa a continguts, injustament menystingudes— on difondre els resultats de les investigacions relatives a la cultura catalana, de la qual en canvi els investigadors catalans ens hem de fer càrrec per definició. A més a més, si la transferència de coneixements a la societat és a la base de la recerca, el fet de realitzar esforços per difondre la investigació en la societat catalana resulta doblement penalitzat. Amb aquests criteris, el missatge que està transmetent l'AQU als investigadors és el següent: no publiquen en català, perquè no disposeu de les plataformes necessàries reconegudes per AQU, i a més a més no us citaran ni ressenyaran mai prou; no investigueu sobre la cultura catalana, perquè el que compta és que els temes siguin neutres i compartits amb el màxim d'investigadors internacionals possibles, de manera que aquest tema compartit —independentment de la qualitat dels treballs sobre ell— es transformi, un cop més, en citacions i ressenyes. O, encara més: que tots aquells investigadors que han dedicat esforços i temps a situar el pensament català i els seus fonaments humanístics, literaris, filosòfics, assagístics, etc., en el marc d'una discussió intel·lectual oberta, teòrica i comparatista, incorporant a l'estudi de la cultura catalana les eines pròpies del seu àmbit de coneixement a partir d'una reflexió d'abast internacional, i tots aquells que han fet un esforç per publicar en llengua catalana per tal que una de les peces fonamentals del nostre sistema universitari —la docència i investigació en català— fos viable, en realitat han perdut el temps, i el seu currículum d'anys serà menyspreat per les instàncies avaluadores, o seran exclosos, en no aconseguir l'acreditació, del sistema universitari català.

Conclusió: El resultat de l'aplicació d'aquests criteris, res no ens dirà de la qualitat de la recerca, però podria portar fàcilment a la destrucció de l'estructura existent de recerca en Humanitats a Catalunya, i a la seva substitució per un model de docent-investigador definit amb criteris no acadèmics, ja que aquest model d'avaluació constitueix un atemptat a la llibertat de Càtedra que està provocant greus situacions d'inseguretat jurídica i indefensió en la comunitat universitària, especialment al professorat laboral. El compliment dels criteris imposats per l'AQU comporta la renúncia per part dels docents-investigadors al paper que les institucions i la societat catalanes han definit per la recerca universitària en Humanitats a Catalunya, i fins i tot empeny a l'incompliment de les tasques i funcions que contractualment els correspon realitzar. AQU, en no limitar-se a avaluar la investigació existent sinó definint-la i obligant a fer-la d'una determinada manera, en considerar que els treballs no publicats segons les seves pautes «no reuneixen els suficients indicis de qualitat», està degradant la feina feta per la comunitat universitària i exercint una pressió burocràtica per dirigir-la de manera inacceptable en termes intel·lectuals i acadèmics.

Des del convenciment que cal una avaluació de la recerca i de la docència universitàries, cal exigir que aquesta sigui seriosa, que valori el que es fa sense menysprear-ho i destruir-ho, i sense coartar la llibertat intel·lectual de la qual la Universitat és una de les màximes expressions ciutadanes.

Dr. Antoni Martí Monterde, Professor Lector, Universitat de Barcelona, Facultat de Filologia

² Cal recordar que en la presentació pública (6-III-2009) de CARHUS+ es va arribar a justificar que no hi són incloses les revistes d'aquestes *llengües rares*; aquest comentari va causar un remor d'indignació entre els assistents, ja que, ateses les semblances, implicava considerar *rara* —no avaluable?— la llengua catalana des d'una perspectiva anàloga.

L'AVALUACIÓ DE LA RECERCA EN CIÈNCIES HUMANES I SOCIALS. L'AVALUACIÓ DE LA RECERCA EN TRADUCCIÓ I INTERPRETACIÓ

Amparo Hurtado Albir
Catedràtica de Traducció i d'Interpretació
Departament de Traducció i d'Interpretació
Universitat Autònoma de Barcelona

L'establiment de criteris objectius per a l'avaluació de la recerca en els àmbits de les ciències humanes i socials és una qüestió controvertida i complexa. Malgrat els esforços que s'han fet en els darrers anys, encara es plantegen problemes d'encaix. De totes les dificultats que comporta l'avaluació en aquestes disciplines vull posar en relleu els següents punts.

1. La necessitat de tenir en compte l'especificitat de cada disciplina i que l'avaluació siga feta per experts de cada disciplina. En aquest sentit, vull remarcar l'especificat de la recerca en traducció i interpretació.

L'àrea de coneixement de Traducció i Interpretació es va crear el 1990 (BOE 28-8-1990)¹ donada l'especificitat de la formació i de la investigació en traducció i interpretació. Aquesta especificitat ha estat també referendada pels nombrosos estudis de doctorat que, des de l'any 1991, s'han creat (molts d'ells amb menció de qualitat) així com els nous Màsters Oficials i Màsters i Postgraus propis. Actualment, l'àrea de Traducció i Interpretació està implantada a 18 Universitats de l'Estat i posseeix en aquests moments, un total aproximat de 420 professors adscrits², dels quals 25 son Catedràtics de Universitat, 173 titulars i agregats, 212 professors doctors, que acumulen un total de 174 sexennis de recerca, i 35 becaris pre-doctorals de investigació; així mateix, existeixen nombrosos grups de recerca (molts reconeguts com a SGR). Pel que fa a Catalunya, hi ha estudis de traducció / interpretació a la Universitat Autònoma de Barcelona, Universitat Pompeu Fabra, Universitat de Vic i Universitat Rovira i Virgili.

Els objectes d'estudi de la recerca en traducció i interpretació son de tipus divers i abracen diferents llengües i nombroses línies de recerca: Traducció especialitzada (tècnica, científica, jurídica, etc.), Traducció audiovisual (doblatge, subtitulació, etc.), Traducció literària, Interpretació (simultània, consecutiva, etc.), Tradumàtica (TICs aplicades a la traducció), Didàctica de la traducció i de la interpretació, Història de la traducció i de la interpretació, Aspectes culturals, ideològics i sociològics de la traducció i de la interpretació, Aspectes cognitius de la traducció i de la interpretació, etc. Les metodologies emprades són diverses (qualitatives, quantitatives) i la recerca és de caire interdisciplinar i multidisciplinar, ja que abraça branques de disciplines tan diverses com ara les ciències humanes, les ciències socials, passant per les ciències experimentals. Tot això complica l'avaluació de la recerca.

Així mateix, la recerca en traducció i interpretació té els seus mitjans específics de difusió: editorials, col·leccions i revistes (nombroses indexades però només sis al AHCI i al SCCI)³, algunes de les quals especialitzades en un àmbit de recerca (*The Interpreter and Translator Trainer*, *Revista Tradumàtica*, *Journal of*

¹ En un primer moment, la denominació va ser "Lingüística aplicada a la traducció". A petició del professorat de l'àrea es va canviar per la denominació actual (Traducció i Interpretació) el 1996 (BOE 10-12-1996).

² Dades de desembre 2009.

³ De 185 revistes de traducció i interpretació i àrees afins (28 estatals i 157 internacionals) analitzades, 99 són específicament de traducció i interpretació, de les quals 50 estan indexades (50,5%) (Sara Rovira i Pilar Orero "La evaluación de la calidad en la investigación en el área de los estudios de traducción e interpretación en España: estado actual y perspectivas de futuro", *VI Foro sobre evaluación de la calidad de la educación superior y de la investigación*. FECYT, Universidade de Vigo, Universidad de Granada, AEPC. Vigo, 8-11/09/2009).

Specialized Translation, etc). També genera una dinàmica destacable de congressos específics i disposa d'associacions d'investigadors (Asociación Ibérica de Estudios de Traducción e Interpretación, European Society for Translation Studies, etc.).

La importància investigadora i l'especificitat de l'àrea de Traducció i Interpretació són, doncs, innegables. Tanmateix, es viu un fenomen de poca visibilitat de l'àrea en relació a d'altres, ja que la nostra àrea no està representada en moltes instàncies avaluadores de l'Estat i de Catalunya, i tampoc no se la considera a l'hora d'elaborar directrius. Això fa que habitualment se'ns avaluï al si de disciplines com ara les filologies. La convocatòria d'aquest taller, n'és un exemple, ja que l'AQU no havia incorporat al principi l'epígraf de Traducció i Interpretació en cap dels grups de discussió.

Així mateix a la Resolució sobre l'avaluació de la recerca per l'assignació dels complements addicionals per mèrits de recerca (Annex I, DOGC 5528, 17-12-2009) no hi ha cap especificació sobre Traducció i Interpretació. On ens ubiquem? Quins criteris se'ns aplicarà? No es consideren doncs els nostres trets específics. Així, per exemple, l'afirmació "es donarà preferència als estudis analítics i comparatius per davant dels purament descriptius" (Annex I, A.1.) no seria directament aplicable a la recerca actual en Traductologia, on precisament els estudis descriptius sobre les diferents varietats de traducció ocupen un lloc capdavanter perquè ofereixen dades sobre els processos i problemes de cadascuna; certes formes de traduccions (com les traduccions crítiques, anotades) i de diccionaris fruit d'una recerca pròpia haurien de ser tingudes en compte com a mèrits de recerca; etc.

Considere que és molt important per la qualitat de l'avaluació de qualsevol disciplina que aquesta siga feta per experts de l'àrea corresponent, d'una banda perquè són els que millor coneixen l'estat de la recerca i el grau d'innovació que poden representar les aportacions pel que fa al tema, la metodologia emprada i els resultats obtinguts; i d'altra banda perquè els experts de cada disciplina coneixen a fons les revistes i editorials de referència així com els congressos de prestigi. L'avaluació de Traducció i d'interpretació no s'està fent en tots els casos per experts del camp, amb les conseqüències negatives que sovint se'n deriven.

2. El caràcter diferent de la recerca duta a terme en les disciplines de l'àmbit de les ciències humanes i socials i la manera distinta de difondre-la en relació a la de les denominades ciències experimentals. La dificultat, doncs, d'incorporar els criteris d'avaluació d'aquestes darreres, criteris que han sorgit en el marc d'altres condicions i necessitats.

- La importància que tenen els llibres (i els capítols de llibres) en la difusió de la recerca. Pel tipus de recerca desenvolupat a les ciències humanes i socials el llibre és la manera més clara, efectiva i de major impacte de difondre el resultat d'una recerca: text extens amb una unitat i coherència conceptual. Els articles a revistes normalment només permeten presentar resultats parcials, de vegades de poc abast i amb dispersió (i, moltes vegades, repetició dels mateixos continguts a revistes diferents). En aquests moments s'està prioritzant la quantitat d'articles publicats a revistes per sobre de la publicació de llibres.

Obviament, les revistes pròpies de cada disciplina són un element summament important per a la difusió de la recerca i, a més, són més fàcils d'avaluar a partir dels índexs; hem de trobar, però, la manera justa d'avaluar la recerca difosa a través de llibres. Per la qualificació de llibres caldria considerar, a més de la qualitat del procés editorial (selecció, revisió, etc.), aspectes com el volum (no és el mateix un llibre de 70 pàgines que un de 700) i l'impacte (a partir de citacions, ressenyes, reedicions, traduccions, etc.). A més, s'hauria de tenir en compte que existeixen diferents tipus de llibres: llibres especialitzats, llibres d'ús didàctic, llibres de divulgació, etc.

Cal afegir que, en l'àmbit de la Traductologia, hi ha països, com per exemple Alemanya, on s'observa una tendència a prioritzar (per part d'editorials de prestigi en la nostra disciplina: Günther Narr, Niemeyer, etc.) la publicació de llibres

monogràfics; s'han deixat d'editar revistes com *TextconText* i, entre les revistes importants, només *Lebende Sprachen* publica articles de Traductologia (amb d'altres sobre estudis lingüístics i culturals).

- La necessitat de comptar amb llistes prioritzades d'editorials i revistes per cada disciplina. Seria desitjable comptar amb llistes prioritzades d'editorials de l'àmbit de cada disciplina, elaborades per experts de la disciplina corresponent amb criteris de qualitat científica. També seria desitjable comptar amb un llistat públic i oficial de revistes de cada disciplina amb informació sobre els índex; és el que s'ha fet per traducció / interpretació (i Àsia Oriental) al Departament de Traducció i d'Interpretació de la UAB, per iniciativa de la responsable de recerca Sara Rovira, en col·laboració amb els documentalistes de la Biblioteca d'Humanitats de la UAB (http://webs2002.uab.es/departament/recerca/TI_revistes-indexs.pdf).

- La necessitat d'incorporar l'avaluació dels continguts de la recerca. És a dir la necessitat de conjuminar el criteri de qualitat del mitjà de difusió (editorial o revista) amb la qualitat del contingut de la recerca. Aquest punt complica, però, el procés d'avaluació i esdevé necessari recórrer sempre a experts de l'àrea en qüestió, que coneixen l'estat de la recerca en el seu àmbit.

Cal considerar també els diferents tipus de metodologia emprada a la recerca. Hi ha processos metodològics que demanen un intens treball investigador per poder arribar a uns resultats, publicats en unes quantes pàgines; és el cas de la recerca experimental i, en general, de totes les recerques que utilitzen dades quantitatives. Pense que això s'hauria de tenir en consideració.

- La llengua de les publicacions. Es cert que l'anglès s'ha convertit en la llengua internacional de comunicació científica, però és igualment cert que precisament de l'àmbit de les ciències humanes i socials hem de vetllar per la defensa de les llengües com a patrimoni que són del nostre àmbit de recerca. Crec que hauriem d'aconseguir un just equilibri entre donar un ressò internacional a la nostra recerca i vetllar per la defensa que totes les llengües poden ser un mitjà de difusió d'investigacions. Aquesta qüestió és molt més important en el camp de la recerca en Traducció i Interpretació ja que forma part de la seua pròpia essència: la diferència de llengües i cultures és precisament la raó de ser de la traducció. El reconeixement del multilingüisme, que caracteritza Europa, com a evidència més generalitzada enfront del monolingüisme, és un altra bona raó de pes.

D'altra banda, cal considerar que el fet d'haver estat publicada en anglès no és cap garantia de la qualitat d'una recerca.

Un punt especial el constitueix la recerca feta sobre "continguts" catalans (en el cas de traducció / interpretació: història de la traducció a Catalunya, estudi de traduccions de i al català, etc.), la qual naturalment s'ha de difondre sobretot en llengua catalana. Així mateix, cal prioritzar i fomentar l'ús d'aquesta llengua minoritzada en termes generals.

- La importància que té la recerca aplicada, sobretot la recerca aplicada dins l'àmbit didàctic, en aquests moments de renovació pedagògica que exigeix l'EEES. Existeix a les disciplines de les ciències humanes i socials una certa desconsideració per la recerca en didàctica: els llibres d'ús didàctic no es consideren com a recerca. Estem assistint a la paradoxa que un article d'uniques quantes pàgines que expliqui les bases a partir de les quals s'ha elaborat un llibre d'ús didàctic es considera recerca i el llibre a què ha donat lloc no, malgrat que pot ser fruit de molts anys de treball i que hi pot haver una recerca subjacent pel que fa als continguts i als models pedagògics que la sustenten. Crec que la valoració i incentivació de la recerca en l'àmbit didàctic és uns dels punts més importants que ens hem de plantejar si realment volem construir una universitat catalana de prestigi d'acord amb els estàndards internacionals.

Voldria incorporar dos altres punts:

- El paper dels grups de recerca. Si volem incentivar el paper dels grups de recerca en les nostres disciplines hem de valorar la producció científica que se'n deriva; producció, aquesta, que lògicament tindrà un caràcter col·lectiu. Caldria, doncs, no menystenir les publicacions d'autoria col·lectiva.

A més, un major nombre d'autors pot garantir, d'entrada, un major índex d'impacte. En aquest sentit, cal revisar la idea que l'existència de molts autors redueix la qualificació de l'aportació, com es diu, per exemple, a la Resolució sobre l'avaluació de la recerca per l'assignació dels complements addicionals per mèrits de recerca, a les àrees d'humanitats: "un elevat nombre d'autors pot reduir la qualificació assignada a una aportació, excepte en els casos en què, per la complexitat del tema i l'extensió del treball, aquest nombre elevat d'autors estigui plenament justificat" (Annex I, A.2. i B.2., DOGC 5528, 17-12-2009).

Una vegada més, només experts de l'àrea en qüestió poden valorar de manera adequada la "complexitat del tema", els mètodes emprats, la dificultat de la seua aplicació, així com la trajectòria de recerca del grup implicat. Caldria revisar com es fa l'avaluació dels SGR i garantir que siga feta pels experts adients.

- La necessitat de reparar el desprestigi inexplicable de les actes de congressos, ja que tenen una gran importància al si de les nostres disciplines. Tenen una unitat conceptual, fan conèixer l'evolució de la recerca en cada disciplina i responen, cada cop més, a un procés de selecció. Caldria distingir, d'entrada, entre les actes en les quals no hi hagut procés de selecció i aquelles que han tingut un procés de selecció i de doble revisió.

Pense que cal que apliquem els pressupòsits del mètode científic en les nostres investigacions. Ara bé, la recerca que fem (i la seua avaluació) no serà més científica per calcar esquemes d'altres ciències, sinó per trobar els instruments (de recerca i d'avaluació) adients a les nostres necessitats.